

Valimised ja kool: põhimõtted, kuidas tagada erapooletus 2021. aasta kohalikel valimistel

17. oktoobril 2021 toimuvad kohaliku omavalitsuse volikogude valimised. Alates 2017. aastast on neil valimistel hääletamisõigus ka vähemalt 16-aastastel noortel, seega on valijate seas ka põhi-, kesk- ja kutsehariduse õppureid.

Üldised põhimõtted

Kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel on:

- **Hääletamisõigus** kõigil Eesti ja Euroopa Liidu kodanikel, samuti Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõigusega elanikel, kes on valimispäevaks saanud 16-aastaseks ning kelle püsiv elukoht asub (rahvastikuregistri andmete põhjal) vastavas vallas või linnas.
- **Kandideerimisõigus** igal hääleõiguslikul Eesti ja Euroopa Liidu kodanikul, kes on kandidaatide registreerimise viimaseks päevaks saanud 18-aastaseks ja kelle püsiv elukoht asub hiljemalt valimisaasta 1. augustil vastavas vallas või linnas. Volikogu liikmeks ei või kandideerida tegevväelane ega isik, kes on kohtus süüdi mõistetud kuriteos ja kannab vanglakaristust.

Kooli soov tuua valimised noortele lähemale ning selgitada riigi toimimise põhimõtteid on väga teretulnud. Valimiste eel võib koolitundides õpilastega arutada, mida tähendavad erinevad valimised ning millised on kohaliku omavalitsuse volikogu ja selle liikme volitused ning võimalused. Kool saab kutsuda valimisealisi õpilasi üles kasutama oma hääleõigust ning kujundama seeläbi kodukoha tulevikku. **Õpilased on valikutes vabad: igaühel on õigus otsustada, kas ja kelle poolt ta hääletab.**

Kool on poliitiliselt erapooletu

Valimisea langetamine kohalikel valimistel 16. eluaastani pole seda põhimõtet muutnud. Seetõttu tuleb koolidel hoiduda mistahes tegevusest, mis võib kahtluse alla seada õppetöö ja kasvatustegevuse neutraalsuse.

Erapooletuse põhimõttega sobib kokku poliitiku osalemine koolitunnis, kus ta tutvustab oma tööd näiteks riigikogu või volikogu liikmena. Seda juhul, kui see ei lange ajaliselt kokku valimiskampaaniaga. Valimiste eel tuleb valimisteamade käsitlemisel põhikoolides, gümnaasiumides ja kutseõppeasutustes lähtuda heast maitsest ja tervest mõistusest (vt [Valimiste hea tava](#)¹).

Nii on sobilik korraldada koolis valimiste eel üritusi, kus õpilastele tutvustatakse võrdsetel alustel kõiki erakondi, valimisliite ja üksikkandidaate, nende poliitilisi eesmärgi ja valimislubadusi ([Õiguskantsler 2015](#)²). Seda tehes tuleb koolil tagada kõigile poliitilistele jõududele sarnased võimalused näiteks väitluste, diskussioonide vms kujul.

¹ <https://www.valimised.ee/et/valimiste-meelespea/valimiste-pohimotted>

² Lasteombudsmani avalik pöördumine haridusasutuste poole
<https://www.oiguskantsler.ee/et/lasteombudsmani-avalik-poordumine-haridusasutuste-pole>

Arusaamatuste vältimiseks ja haridusasutuse poliitiliselt erapooletu keskkonna kaitseks soovitame koolijuhtidel selgelt määratleda põhimõtted, mis on valimiste ajal koolis lubatud ja mis lubamatu, võttes aluseks ka siin esitatud soovitused. Põhimõtted võiks rääkida läbi nii koolipere kui ka lapsevanematega. Need tuleb teha kõigile teatavaks ja kättesaadavaks (nt kooli kodulehel).

Põhimõtete väljatöötamisel peab arvestama, et koolis toimuva eest vastutab koolijuht. Koolijuht vastutab oma tegevusega töödaja ees, kelleks on munitsipaalkooli puhul kohalik omavalitsus ja riigikooli puhul Haridus- ja Teadusministeerium.

Valimisreklaam ja valimistega seotud teavitustöö koolides

Haridusasutuses ei tohi toimuda poliitilist reklaami, näiteks kampaaniamaterjalide jagamist, erakonda liikmete värbamist, allkirjade kogumist vms. Need põhimõtted kehtivad kogu kooliperele, sh juhtkonnale, õpetajatele, teistele kooli töötajatele ja õpilastele ning lapsevanematele. Sama põhimõtte kehtib ka kooli ametlikes e-kirjalistides, õppeinfosüsteemis (Studium, eKool, Tahvel), sotsiaalmeedia- ja muudes sarnastes kanalites.

Koolijuht ja töötajad saavad vajadusel piirata kooli ja selle territooriumile sisenevate inimeste ringi. Kool vastutab õpilaste ja õpetajate vaimselt ja füüsiliselt turvalise õppekeskkonna eest, sh ka selle poliitilise erapooletuse eest. Seetõttu võib kool seada tingimusi ka koolis valimisagitatsiooni tegemisele, sealhulgas reklaamtoodete jagamisele.

Koolil on lubatud anda ruume ja territooriumi kasutada (valimisteemaliste) reklaamürituste korraldamiseks, kui üritused toimuvad õppetööst vabal ajal ja kui õpilastel ei teki survet neist osa võtta.

Poliitikute külaskäigud koolidesse

Üldiselt võib kool kutsuda poliitikuid õppe- ja kasvatustöö raames õppetundidesse oma tööst rääkima, kui tegemist on sisulise panusega õppetöösse vastavalt õppekavale. Samuti võib enne valimisi korraldada mitme poliitilise jõu esindatuse ja vabatahtliku osalusega informatiivseid arutelusid, üritusi, infostende jmt eeldusel, et:

- kool teeb kõik endast oleneva, et tagada selliste ürituste, stendide jms aktiivne tasakaalustatus – asjakohaste poliitiliste jõudude võrdväärne esindatus ja ürituste modereerimine;
- üritus ei tohi toimuda õppetöö arvelt. Koolil on soovi korral õigus koolipäev ümber korraldada, et kõik soovijad saaksid üritusest osa võtta. Koolipäeva ümberkorraldamine ei tohi luua olukorda, kus õpilasi surveatakse üritusest osa võtma;
- kool teavitab toimuvatest valimistega seotud üritustest kõiki koolipere liikmeid ja lapsevanemaid ning avaldab ürituste kohta informatsiooni kooli kodulehel;
- valimisteemalisele üritusele kutsutud kandidaatidele meenutatakse, et koolis ei tohi uusi liikmeid värvata ega valimismeeneid jagada. Plakatitele tuleb eelistada erakonna seisukohti sisuliselt tutvustavaid teavitusviise;
- kui koolijuht kahtleb, kas üritus või materjal sobib kooli, tuleb tal langetada otsus, mis toetab kooli poliitilist erapooletust. Kool peab vältima tegevust, mis seab erapooletuse kahtluse alla.

Kool teeb kõik endast oleneva, et valimisteemalistel üritustel saaksid oma vaateid esindada kõikide valimisliitude ja erakondade kohalike nimekirjade esindajad. Kui tasakaalustatud üritust ei saa korraldada, tuleb see ära jätta.

Valimisüritusele kutsutud eri maailmavaadete esindajate seas on soovitatav eelistada neid, kes ei õpi ega tööta selles koolis.

Koolipere kohustused ja vastutus valimiste ajal

- Koolijuht või muu kooli töötaja ei tohi oma ametipositsiooni iseenda või kellegi teise valimiskampania jaoks ära kasutada. Ta peab eristama oma rolle koolitöötaja ja kandidaadina või aktivistina.
- Kui koolijuht kandideerib valimistel, peab ta sellest teavitama kooli pidajat. Kui õpetaja või muu koolitöötaja kandideerib valimistel, peab ta teavitama koolijuhti. Eesmärk on vähendada rolli- ja huvide konflikti ohtu.
- Kui õpilane kandideerib valimistel, ei tohi ta ära kasutada oma kooliõpilase positsiooni oma poliitiliste vaadete aktiivseks propageerimiseks kaasõpilaste seas (näiteks vahetunnis valimistoodete jagamiseks jne). Samuti ei tohi ta teha koolis valimiskampaniat kellegi teise huvides. Õpilastele kehtivad samad reeglid nagu koolitöötajatele – tuleb eristada oma rolle õpilasena ja kandidaadina.
- Õpilasestel ja nende liikmetel tuleb tagada õpilasestuse tegevuse poliitiline neutraalsus, s.t õpilasestuse liikmed ei tohi kasutada oma rolli ja nende kasutusse antud ressursse ära enda või kellegi teise valimiskampania hüvanguks.

Noore õigused valimisinfo saamisel ja valikute tegemisel

Lapsevanem peab arvestama noore arengust tulenevate võimalustega ning sellega, et noorele on seadusega antud õigus hääletada ja otsustada kohalike omavalitsuste valimistel alates 16-aastaseks saamisest. Kui põhiseadus annab noortele õiguse valimistel hääletada, siis on neil õigus saada ja tõlgendada infot iseseisvalt, lapsevanema juhendamisetä.

Keda teavitada ebakohasest käitumisest koolis valimiskampania ajal?

- Ebakohasest valimiskampaniast tuleb esmalt teavitada koolijuhti.
- Kui eelnevast ei ole abi, siis tuleb pöörduda kooli pidaja – munitsipaalkooli puhul kohaliku omavalitsuse, riigikooli puhul Haridus- ja Teadusministeeriumi – poole.
- Lisaks täiendav info leitav [Valimiste meelespeast](https://www.valimised.ee/et/valimiste-meelespea/haaleoigus)³.

³ Valimiste meelespea <https://www.valimised.ee/et/valimiste-meelespea/haaleoigus>